

Nr 51.

Ankom till riksdagens kansli den 5 juni 1934 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till arbetsfredens bevarande med mera.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tio inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 148 av herr *Hamrin m. fl.*, nr 149 av herr *Nilsson, Petrus, m. fl.*, nr 154 av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.*, samt nr 241 och 242, båda av herr *Löfgren*, ävensom motionerna i andra kammaren nr 287 av herr *Jeppsson m. fl.*, nr 289 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, nr 340 av herr *Lindman m. fl.* samt nr 496 och 497, båda av herr *Carleson* under instämmande av tre andra av kammarens ledamöter.

I motionerna I: 148 och II: 287, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville snarast låta verkställa utredning och för 1935 års riksdag framlägga förslag till lagstiftning rörande *dels* obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, vari stat eller kommun är part, som ock i andra arbetstvister, som medföra fara för betydande samhällsintressen, *dels* stärkande av den nuvarande medlingsinstitutionen i anslutning till de synpunkter som i motionerna framhållits, *dels* ock en allmän reglering av de fackliga sammanslutningarnas ställning, organisation och verksamhet.

I motionerna I: 149 och II: 289, som jämväl äro likalydande, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande samt utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Motionerna I: 154 och II: 340, även de likalydande, utmyнна i den hemstäl- lan, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning *dels* angående åtgärder till förebyggande och biläggande av samhällsfarliga arbetsinställelser och därmed sammanhängande stridsåtgärder, *dels* ock angående åtgärder i övrigt till främjande av arbetsfreden.

I motionerna I: 241 och II: 496, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte låta verkställa utredning om lämpliga åtgärder till befordrande av arbetsfreden å arbetsmarknaden och för riksdagen framlägga de förslag, var- till utredningen kunde föranleda.

Slutligen har i motionerna I: 242 och II: 497, jämväl de likalydande, föresla- gits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville i enlighet med närmare angivna grunder låta utarbeta förslag till bered- skapslagstiftning till förhindrande av arbetskonflikter av i motionerna an-

given beskaffenhet att tillämpas efter det Kungl. Maj:t och riksdagen därom fattat beslut samt för riksdagen framlägga sagda förslag till förberedande granskning och yttrande.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för de i motionerna gjorda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Historik.

Spörsmålet om lämpliga åtgärder för att verksamt främja arbetsfreden har vid upprepade tillfällen framförts i riksdagen och efter framställningar från riksdagens sida varit föremål för utredningar av myndigheter eller av särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga.

I utskottets utlåtande nr 22 vid 1924 års riksdag, vilket avgavs i anledning av då väckta motioner i ämnet, har utskottet lämnat en utförlig historik, till vilken utskottet såvitt angår tiden från och med 1887 till och med 1920 (sid. 2—8 i nämnda utlåtande) anhåller att få hänvisa.

I anledning av åtta inom riksdagen väckta motioner (I: 5, 73, 131 och 132 samt II: 53, 121, 204 och 206) anhöll 1921 års riksdag på hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 34) i skrivelse (nr 345), att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad som anförts i utskottets av riksdagen godkända utlåtande, måtte till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande, utöver vad redan vidtagits, ytterligare kunde företagas samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunde föranledas.

Med anledning av nämnda skrivelse tillkallade chefen för socialdepartementet, statsrådet Elmquist, efter därtill den 7 juli 1921 erhållet bemyndigande, såsom sakkunnig direktören A. Cederborg att inom departementet biträda med utredning av, bland annat, frågan om vidtagande utöver vad redan skett av åtgärder till arbetsfredens bevarande. Genom beslut den 24 november 1922 förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att berörda utredningsarbete skulle vila från och med den 1 januari 1923 och därefter icke upptagas utan särskilt medgivande.

Vid 1924 års riksdag hemställde andra lagutskottet (utlåtande nr 22), att riksdagen med föranledande av en motion, I: 119, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas samt att för riksdagen bleve framlagda de förslag, som av utredningen kunde föranledas. På grund av skiljaktiga beslut i kamrarna förföll frågan.

Den 27 september 1924 förordnade emellertid Kungl. Maj:t, att utredningsarbetet skulle återupptagas, samt uppdrog åt socialstyrelsen att verkställa utredningen och inkomma med de förslag, vartill densamma kunde giva anledning.

Innan socialstyrelsens utredning avslutats, upptogs frågan om ytterligare åtgärder till tryggnad av fred på arbetsmarknaden av Kungl. Maj:t den 29 januari 1926. På hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, förordnade Kungl. Maj:t, att en undersökning i ämnet skulle verkställas, därvid dock utarbetade förslag till bestämda åtgärder icke skulle åstadkommas, utan olika grupper skulle klart fixera sina ståndpunkter, så att därom kunde avgivas en officiell rapport, vilken borde kunna bilda ett fastare underlag för omdömet om ändamålsenligheten av vidare åtgärder till arbetsfredens främjande genom lagstiftning eller på annat sätt. För att utföra den föreslagna undersökningen skulle tillsättas en delegation av nio personer, varjämte departementschefen bemyndigades dels att till ledamöter av nämnda delegation utse tre personer samt uppdraga åt en av dem att vara delegationens ordförande, dels ock att anmoda landsorganisationen och svenska arbetsgivareföreningen att vardera utse tre ledamöter av samma delegation.

Till ledamöter i denna delegation (arbetsfredsdelegationen) utsågos: av chefen för socialdepartementet advokaten E. Löfgren (ordförande), generaldirektören G. Huss och professorn S. Wallengren, av svenska arbetsgivareföreningen vice häradshövdingen Hj. von Sydow, direktören J. S. Edström och f. d. disponenten A. I. Swartling, samt av landsorganisationen dess ordförande A. Thorberg, dess sekreterare Edv. Johanson och dess kassör J. O. Johansson.

Sedan Löfgren utnämnts och förordnats till minister för utrikes ärendena utsågs den 14 juni 1926 till ordförande i Löfgrens ställe landshövdingen H. Elmquist. Efter Swartling, som avlidit den 27 juni 1926, utsågs till ledamot direktören I. O. Larson.

I anledning av tre vid 1926 års riksdag väckta motioner (I: 89 och 192 samt II: 283) anhöll riksdagen på hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 18) i skrivelse (nr 167), att Kungl. Maj:t så snart Kungl. Maj:t ansåge det material föreligga, som vore erforderligt för bedömning av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande, ville utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

På föranstaltande av chefen för socialdepartementet, statsrådet Pettersson, verkställdes därefter i anledning av riksdagens skrivelse vissa undersökningar angående den tidpunkt, då delegationen kunde väntas hava avslutat sitt arbete. I skrivelse den 22 december 1926 anmälde delegationens ordförande, att delegationen icke kunde utfästa sig att tidigare än under loppet av mars månad 1927 avlämna resultatet av sina utredningsarbeten. — Här må omnämnas, att socialstyrelsen efter delegationens tillsättande ansett sig tillsvidare befriad från att fullgöra det utredningsuppdrag, vilket styrelsen, såsom ovan nämnts, erhållit den 27 september 1924.

Till statsrådsprotokollet den 30 december 1926 anförde statsrådet Pettersson, bland annat, att det, från vissa synpunkter sett, givetvis varit önskvärt, att frågan om åtgärder för främjande av arbetsfred kunnat i hela dess vidd

på en gång upptagas till prövning och alla däri ingående spörsmål samtidigt företagas till avgörande. Emellertid syntes detta icke för det dåvarande vara möjligt. Vid sådant förhållande vore det lämpligt, att uppgiften begränsades till det område, där ett ingripande från lagstiftningens sida framför allt påkallades, nämligen det genom kollektivavtal uppkommande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare samt tvister i anledning därav.

Jämlikt hemställan av departementschefen förordnade Kungl. Maj:t därefter Elmquist och Huss samt ordföranden i centrala skiljenämnden, revisionssekreteraren Arthur Lindhagen, att såsom sakkunniga inom socialdepartementet biträda vid fortsatt behandling av frågan om rättslig reglering av det genom kollektivavtal uppkommande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare.

Den 21 januari 1927 avlämnade de sakkunniga utkast till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstolar jämte motivering.

Emellertid hade Wallengren den 12 januari 1927 på egen begäran entledigats från uppdraget att vara ledamot av arbetsfredsdelegationen. I skrivelse påföljande dag, den 13 januari 1927, till delegationens ordförande meddelade landsorganisationens tre representanter i delegationen, att de på anförda skäl vore förhindrade att taga vidare del i delegationens arbete.

På grund av vad sålunda förekommit uppdrog Kungl. Maj:t den 21 januari 1927 åt de av departementschefen utsedda ledamöterna i delegationen, Elmquist och Huss, ävensom delegationens sekreterare, förlikningsmannen O. Ekblom, att skyndsamt fullfölja och avsluta de av delegationen föranstaltade specialutredningarna rörande vissa faktiska förhållanden av betydelse för arbetsfredsfrågans belysande. Med skrivelse den 28 februari 1927 avlämnades redogörelse för omförmälda utredningar (statens offentl. utredn. 1927: 4).

Sedan över nyss omförmälda utkast till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstolar yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och samman slutningar upptogs frågan om ärendets fortsatta beredning i statsråd den 12 juli 1927. Därvid anförde statsrådet Pettersson, bland annat: Det föreläge två i viss mån skilda uppgifter, nämligen å ena sidan åstadkommande av lagstiftning rörande kollektivavtal och arbetsdomstolar samt å andra sidan genomförandet av anordningar, ägnade att förekomma arbetsinställelse i statens och kommunernas verksamhet. Vad förstberörda fråga anginge borde en överarbetning av nyssnämnda lagutkast ske och förslag i ämnet framläggas för 1928 års riksdag. Vidkommande åter det andra spörsmålet, frågan om tryggnad av arbetsfreden vid statens och kommunernas arbeten, kunde olika utvägar tänkas för vinnande av berörda syfte; i första hand syntes därvid böra eftersträvas slutande av sådana kollektivavtal med arbetarna vid de olika företagen, att därigenom parternas mellanhavanden på ett enhetligt sätt reglerades och former skapades för avgörande av uppkomna tvister. Frågan härom borde göras till föremål för grundlig utredning, därvid bland annat vissa närmare angivna synpunkter borde övervägas.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrog chefen för socialdepartemen-

tet verkställandet av den sålunda ifrågasatta utredningen åt tre sakkunniga, nämligen Elmquist (ordförande), byråchefen i socialstyrelsen J. A. E. Molin samt ovannämnde Ekblom — 1927 års arbetsfredssakkunniga.

I anslutning till departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 12 juli 1927 blevo därefter förenämnda utkast till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstolar inom socialdepartementet föremål för omarbetning. Sedan lagrådets yttrande inhämtats över förslagen och desamma därefter ytterligare överarbetats, framlades lagförslagen genom proposition nr 39 för 1928 års riksdag. På hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 36) antog riksdagen med vissa jämkningar de framlagda förslagen. Lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstol utfärdades därefter den 22 juni 1928.

På inbjudan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Lübeck (jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 november 1928), hölls den 30 november och 1 december 1928 i Stockholm en konferens för överläggningar angående förefintliga möjligheter att på frivillighetens grund åvägbringa bättre samverkan mellan parterna på arbetsmarknaden och inom de särskilda företagen. Till konferensen inbjödos dels företrädare av arbetsgivar- och arbetarsynpunkter och dels andra personer, som hade erfarenhet på området och intresse för ifrågavarande spörsmål. Omkring 240 personer voro närvarande. Tryckt redogörelse för förhandlingarna vid konferensen har utgivits av socialdepartementet (Stockholm 1929). Av en sedermera tillsatt delegation avgavs den 27 september 1929 en sammanfattande rapport rörande konferensens resultat och de åtgärder i anledning därav, som syntes i vissa hänseenden böra vidtagas.

1927 års arbetsfredssakkunnigas arbete har, enligt uppgift i riksdagsberättelserna, väsentligen bestått i att följa en av socialstyrelsen, enligt uppdrag av Kungl. Maj:t den 13 januari 1928, verkställd utredning rörande anställnings- och avlöningsförhållanden för lägre personal i allmän tjänst. Nämnda utredning avslutades under år 1931 och föreligger i tryck (Sveriges officiella statistik, Socialstatistik, september 1931). I skrivelse den 12 december 1932 till chefen för socialdepartementet anförde sedermera de sakkunniga, bland annat, att avtalsförhållandena vid statens och kommunernas företag utvecklats i den riktning, som det givna utredningsuppdraget väsentligen åsyftat, samt att en fortsatt utredning efter de linjer, vilka främst skulle vara vägledande för de sakkunniga, icke syntes ägnad att medföra ytterligare positiva resultat. De sakkunniga hemställde därför att bliva entledigade från det dem meddelade uppdraget. Genom beslut den 17 december 1932 återkallade chefen för socialdepartementet de sakkunnigas uppdrag.

Här må omnämnas, att bestämmelser rörande medling i tvister mellan arbetsgivare och arbetare återfinnas i lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister. I en annan lag av samma dag finnas stadganden om särskilda skiljedomare i arbetstvister.

Sammanfattning av de i motionerna framställda yrkandena.

I motionerna I: 148 och II: 287 har framhållits behovet av åtgärder för arbetsfredens främjande inom vissa samhällsviktiga arbetsområden och särskilt i fråga om arbetstvister, där staten eller kommun är part. Enligt motionärernas mening vore med avseende å dylika fall obligatorisk skiljedom jämväl i intressetvister den enda godtagbara utvägen (I: 148 sid. 4). Även i motionerna I: 149 och II: 289 har ifrågasatts stadganden om obligatorisk skiljedom i vissa fall, exempelvis beträffande tvister om fria aekord, då förut bestående avtal lämnade vägledning för en skälighetsprövning av den nya prissättning, som följde av jämkning i avtalen (I: 149 sid. 13).

Spörsmålet om obligatorisk medling har ock upptagits i nyssnämnda motioner. Sålunda har i motionerna I: 148 och II: 287 ifrågasatts, huruvida icke — i sådana fall där obligatoriskt skiljedomsförfarande kunde bli föreskrivet — försök först borde göras att genom medling bilägga uppkommen konflikt (I: 148 sid. 5). I motionerna I: 149 och II: 289 har förordats undersökning, huruvida icke obligatorisk medling, åtminstone i viss utsträckning, borde föreskrivas i fråga om tvister vid verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun och beträffande vilken en arbetstvist skulle hava den verkan, att betydande samhällsintressen skulle hotas, t. ex. i fråga om kommunikationsföretag, sjukvårdsinrättningar, renhållningsverk samt vatten-, gas- och elektricitetsverk (I: 149 sid. 13).

Frågan om medlingsförfarandet har berörts i flertalet av förevarande motioner. Särskilt har framhållits vikten av att ett framlagt medlingsförslag tillades större betydelse för tvistens biläggande än sådant nu ägde. Därutinnan har ifrågasatts, bland annat, att medlingsförslag skulle under vissa förhållanden tillerkännas bindande verkan, även om det icke godkänts av en majoritet inom vederbörande organisationer (I: 148 sid. 5, I: 241 sid. 7). Vidare ha ifrågasatts fordringar på viss majoritet såväl av de röstberättigade som av de röstande samt — i fråga om arbetarparten — viss ålder hos röstande, utslutning av arbetslösa från rösträtt och — i fråga om arbetsgivarparten — utslutande från rösträtt av arbetsgivare, som skäligen kunde anses äga fördel av att förhindra en uppgörelse på grund av ekonomiska intressen på andra områden än det, inom vilket medlingen ägt rum (I: 149 sid. 14).

I anslutning till det senast anförda har påkallats regler angående varsel samt regler i övrigt för förfarandet vid igångsättande av arbetsinställelse (I: 149 sid. 14; I: 241 sid. 7).

I några av motionerna har upptagits frågan om rättslig reglering av arbetsgivarernas och arbetarnas fackliga sammanlutningar. I motionerna I: 241 och II: 496 har sålunda framhållits, att den lagstiftning, som i Sverige funnes rörande förhållandena på arbetsmarknaden, icke byggde på någon särskild författning om de fackliga förbundens och övriga organisationers konstitution och inregistrering. Lagbestämmelser om ordningen vid omröstning om medlingsförslag eller eljest om strejk och lockout förutsatte måhända därför, att frågan om berörda sam-

manslutningars rättskapacitet komme under omprövning (I: 241 sid. 8). I motionerna I: 148 och II: 287 har uttalats, att den i dessa motioner ifrågasatta lagstiftningen rörande en allmän reglering av de fackliga sammanslutningarnas ställning, organisation och verksamhet borde, liksom på föreningsrättens område i allmänhet, hava till syfte att närmare bestämma, bland annat, sammanslutnings ändamål och organisation, villkoren för inträde och utträde, medlems rösträtt samt formerna för besluts fattande (I: 148 sid. 6). I detta hänseende har ock påtalats det förhållandet, att tillhörigheten till en facklig organisation kunde förbindas med mer eller mindre förtäckta villkor om politiskt ståndpunktstagande och att de fackliga organisationerna på denna väg underordnades ett visst politiskt parti. Denna särskilda fråga har utskottet funnit sig böra upptaga i samband med behandlingen av motionen i första kammaren, nr 243, av herr Gustafson, Fritiof, och Nilsson, Bernhard, samt den därmed likalydande motionen i andra kammaren, nr 299, av herrar Lundqvist och Hagberg i Malmö (utskottets utlåtande nr 52).

I motionerna I: 154 och II: 340 har berörts flertalet av de spörsmål, som i övriga här förevarande motioner upptagits. Därvid har erinrats, att professorn Ragnar Bergendal på offentligt uppdrag verkställt utredning rörande tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och därmed sammanhängande spörsmål (stat. off. utredn. 1933:36). Motionärerna hade i särskilda motioner (I: 151—152 samt II: 337—338) föreslagit lagstiftningsåtgärder i enlighet med av utredningsmannen framlagda förslag. Därjämte hade motionärerna i särskilda motioner (I: 153 och II: 339) påkallat utredning rörande vissa stötande avarter av stridsåtgärder, som icke omfattades av utredningsmannens förslag. Alltjämt återstode emellertid åtskilliga andra frågor, som sammanhängde med kollektivavtalsväsendet, förhandlingsrätten, föreningsrätten och arbetskonflikter, vilka frågor vore förtjänta av statsmakternas övervägande (I: 154 sid. 2). Till utredning borde sålunda upptagas spörsmålet om, vad som kunde åtgöras för förebyggande av samhällsfarliga arbetskonflikter. Därutinnan borde utredas huruvida arbetskonfliktens natur att vara samhällsfarlig borde vara att hänföra till vissa slag av för samhället nödvändiga funktioner, exempelvis samhällets förseende med livsmedel, vatten, gas och elektricitet etc., eller om även konfliktens omfattning och långvarighet och därav följande skadliga verkningar för samhället borde komma i betraktande. Vidare inställde sig till övervägande, om särskilda åtgärder och i så fall vilka borde komma till användning vid förebyggandet eller biläggandet av samhällsfarliga konflikter av olika slag, särskilt huruvida arbetsinställelse, blockad m. fl. stridsåtgärder borde i för samhället viktiga verksamhetsgrenar förbjudas och andra utvägar anvisas till lösning av eventuella intressekonflikter. I detta sammanhang borde jämväl övervägas, vad som kunde åtgöras för att stärka och från inflytelser befria de organ, på vilka den under nuvarande förhållanden vanskliga uppgiften ankomme att företräda det allmännas intressen i frågor om reglerandet av arbetsvillkoren på olika områden av det allmännas verksamhet (I: 154 sid. 10—11). En förutsettningslös utredning borde därjämte komma till stånd med avseende å vad

som i övrigt kunde åtgöras till främjande av arbetsfredens upprätthållande på den industriella arbetsmarknaden (I: 154 sid. 14).

I motionerna I: 242 och II: 497 har framhållits att staten — som, på sätt i motionerna I: 241 och II: 496 närmare berörts, hittills begränsat sitt ingripande i arbetskonflikter till en medlande verksamhet — icke längre borde i fråga om storkonflikter och andra konflikter av allvarigare beskaffenhet stanna vid en dylik, allenast medlande ställning; staten finge ej stå maktlös vid en sådan konflikt. Den frågan uppkomme då, om medlen borde skapas vid konflikttillfället eller om de på förhand borde finnas utformade och ställda i beredskap. Sistnämnda väg vore enligt motionärerna den enda tillräddliga. En noggrann utredning kunde utvisa vilka maktmedel som för angivet ändamål borde ställas till statens förfogande. Redan nu kunde dock påpekas vissa nära till hands liggande medel. Sålunda kunde det tänkas, att förbud för visst tillfälle eller för viss kortare tidsperiod utfärdades mot sympatistrejck eller sympatilockout, alltså hindrande en utvidgning av en redan inträdd konflikt. Därutöver ginge steget till att direkt för visst tillfälle eller viss tid förbjuda alla konflikter eller rent av till förbud att fortsätta pågående konflikt, detta väl närmast i ändamål att tidsfrist skulle beredas en förlikningsmannainstitution att framkomma med medlingsförslag. Det kunde ju också tänkas, att ett dylikt förbud mot strejk eller lockout kunde göras i avvaktan på en annan åtgärd, som dock måste betraktas såsom ett yttersta medel vid statens ingripande, nämligen obligatorisk skiljedom (I: 242 sid. 9).

Utskottet. Såsom av den föregående redogörelsen framgår hava i fråga om intresse tvister på arbetsmarknadens område andra lagstiftningsåtgärder i vårt land icke vidtagits än de, som innefattas i lagarna om medling i arbetstvister och om särskilda skiljedomare i arbetstvister. På sätt i flertalet av förevarande motioner framhållits synas emellertid skäl tala för att den tidigare påbörjade utredningen rörande ytterligare åtgärder till arbetsfredens främjande, vilken, såvitt angår intressetvister, i stort sett icke fortsatts sedan år 1927, ånyo upptages.

En fråga, som vid återupptagande av nyssberörda utredningsarbete torde påkalla särskild uppmärksamhet, rör den rättsliga regleringen av arbetsgivarernas och arbetarnas fackliga sammanslutningar. Ehuru det icke kan förnekas, att mellan arbetsgivare och arbetare finnas vissa ofrånkomliga intresse motsatser i fråga om arbetslöner och andra arbetsvillkor, bör dock erinras, att deras organisationer ofta vid inbördes förhandlingar ernått en utjämning av motsättningar på fredlig väg. Att arbetsgivarernas och arbetarnas fackliga föreningsväsen ej rättsligen utbildats har dock framstått som en kännbar brist i vår lagstiftning. Med hänsyn till den starka utveckling, som under de senare åren de fackliga sammanslutningarna undergått och den ökade betydelse dessamma i skilda avseenden erhållit, torde frågan om deras reglerande i lag böra upptagas till en allsidig utredning. Visserligen har ej en allmän lagstiftning angående ideella föreningar kommit till stånd, men en utredning, inskränkt till att avse de fackliga sammanslutningarna, torde ej med nödvän-

dighet föranleda en lagstiftning, som samtidigt utsträcker till det här angivna området i dess helhet.

Vid en utredning rörande den rättsliga regleringen av de fackliga sammanlutningar, varom här är fråga, torde böra upptagas, bland annat, frågorna om villkoren för inträde i eller utträde ur dylik förening, om medlems rösträtt och om formerna för besluts fattande. I sistnämnda hänseende torde böra övervägas på vad sätt gränser lämpligen må kunna uppdragas mellan de befogenheter, som tillkomma å ena sidan föreningens styrelse och å andra sidan dess medlemmar. Därutinnan torde ock böra undersökas, i vilken omfattning föreningsmedlemmarnas beslutanderätt må kunna uppdragas åt vissa särskilt utsedda medlemmar; det må här erinras om den bestämmelse, som i sådant syfte genom lag den 23 mars 1928 upptogs i lagen om ekonomiska föreningar (39 a §).

I några av de förevarande motionerna har, i syfte att förhindra mera omfattande arbetskonflikter med därav för samhället i dess helhet menliga verkningar, föreslagits lagstiftningsåtgärder av i vissa fall djupt ingripande art; särskilt må nämnas förslaget om obligatorisk skiljedom. Här skall allenast framhållas att — därest, på sätt förordats i motionerna I: 242 och II: 497, en beredskapslagstiftning kommer till stånd — lagbestämmelser av nyssberörd art allenast undantagsvis torde få tillämpning.

I fråga om en sådan beredskapslagstiftning, för vars åvägabringande starka skäl lära kunna anföras, synes det vara en oeftergivlig fordran, att densamma kan bringas i tillämpning endast under tydligt avgränsade förutsättningar. En lag i ämnet synes böra hava karaktär av s. k. fullmaktslag, med stöd av vilken Konungen äger att med avseende å viss arbetskonflikt av svårare beskaffenhet meddela de bestämmelser, som i lagen angivas. Vid utredningen rörande innehållet i en sådan lag synes böra övervägas, om och i vilken utsträckning däri böra ingå föreskrifter om obligatoriskt skiljedomsförfarande.

Det torde ligga i sakens natur, att där obligatorisk skiljedom kan förekomma, förhandlingar inledas mellan parterna i syfte att på sådan väg få den uppkomna konflikten bilagd. För dylikt fall lärer det emellertid vara av vikt, att förlikningsförhandlingarna försiggå under former, som äro ägnade att i största utsträckning underlätta ett gynnsamt förlopp av förhandlingarna. Ett stadgande om obligatoriskt skiljedomsförfarande synes därför böra föresätta särskilda regler om medling.

Vad angår föreskrift om varseltid och regler i övrigt för förfarandet vid igångsättande av arbetsinställelse — i den mån dessa regler ej falla inom den i det föregående förordade föreningslagstiftningen — får utskottet erinra om den utredning rörande frågan om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter jämte därmed sammanhängande spörsmål, som ägt rum sedan professorn Bergendal framlagt sina ovan berörda förslag (se utskottets utlåtande nr 47). Vid sagda utredning har ifrågavarande spörsmål beaktats. Att detsamma, som självfallet äger stor betydelse jämväl utanför området för en lagstiftning om skydd för tredje man, bör komma under övervägande även i nu förevarande sammanhang, torde få anses ställt utom tvivel.

Med avseende å hela det vittutseende lagstiftningsproblem, varom här är fråga, tillåter sig utskottet slutligen upprepa vad riksdagen, på utskottets hemställan, anförde i skrivelse till Konungen den 30 april 1926 (nr 167), i vilken åskades åtgärder till främjande av arbetsfreden utöver vad då vidtagits. Efter en antydning om de skilda ståndpunkter, som kunde intagas å arbetsgivar- och arbetarsidan, heter det i denna skrivelse: »Även om en viss hänsyn vid lagstiftningens utformande synes böra tagas till åskådningarna inom de åsyftade grupperna, torde de meningsskiljaktigheter dem emellan, som äro att befara, icke böra tillmätas sådan betydelse, att de föranleda, att tanken på ytterligare lagstiftning övergives. Man får nämligen icke förglömma, att den föreliggande lagstiftningsfrågan icke endast gäller reglerandet av förhållandet mellan två stridande parter utan att den jämväl i sig innesluter ett problem av stor samhällelig vikt.»

Med hänsyn till den stora betydelsen av den utredning, som utskottet således förordar, läser det kunna förväntas, att densamma bedrives med erforderlig skyndsamhet.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 148, I: 149, I: 154, I: 241 och I: 242 ävensom II: 287, II: 289, II: 340, II: 496 och II: 497 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder på föreningsrättens och arbetsrättens områden, som kunna vidtagas i syfte att rättsligen utbilda arbetsgivarernas och arbetarnas fackliga föreningsväsen och att främja arbetsfreden, samt utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda; samt

B) att förevarande motioner — motionerna I: 148 och II: 287 i den mån de ej omfattas av utskottets utlåtande nr 52 — måtte få anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Stockholm den 5 juni 1934.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, von Geijer, Sigfrid Hansson, Frändén, Sam Larsson, P. Sandström, Norman* och *Forslund*.

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde, *Magnusson* i Kalmar, *Wallerius, Olovson* i Västerås, *Andersson* i Rasjön, *Hansson* i Trollhättan, *Gardell* i Gahns och *Lindberg* i Stockholm.

1. Särskilt yttrande

av herr *Sigfrid Hansson* med instämmande av herr *Magnusson* i Kalmar:

»Mot de krav på lagstiftning angående arbetsfreden samt arbetsgivarnas och arbetarnas organisationsväsende, som vid olika tillfällen framförts i riksdagen, har kunnat göras den invändningen, att de — förutom att de i vissa fall uppenbarligen dikterats av ovilja eller rent av fientlighet mot arbetarorganisationerna — i regel endast gällt detaljer, vilka, även om de i och för sig kunnat förtjäna att bliva beaktade, lämpligen borde behandlas i det större sammanhang som en mera allmän och systematisk reglering av arbets- och föreningsrätten kan erbjuda. En principiellt negativ ståndpunkt i fråga om lagstiftning i syfte att främja arbetsfreden eller för att rättsligen utbilda arbetsgivarnas och arbetarnas fackliga föreningsväsende kan man icke gärna intaga, i varje fall icke om man, såsom det förhåller sig med den socialdemokratiska arbetarrörelsen, beträffande andra grenar av den sociala lagstiftningen lagt stor vikt vid att föra en positiv politik. Landsorganisationen har i sitt yttrande över professor Bergendals betänkande angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter givit uttryck åt denna uppfattning, samtidigt som den emellertid uttalat betänkligheter mot speciallagstiftning och — närmast med tanke på en skyddslagstiftning till förmån för tredje man — framhållit att en sådan lämpligast borde genomföras i samband med en allmän reglering av arbetsrättens och föreningsrättens områden.

I de motioner, som nu behandlats i andra lagutskottet, synas de flesta, för att icke säga så gott som alla mera betydelsefulla arbetsrättsliga och föreningsrättsliga spörsmål ha blivit berörda. Man må hysa vilken uppfattning som helst om motionärernas intentioner och de olika förslagens värde och realiserbarhet, men man kan icke med fog göra gällande, att motionerna icke skulle utgöra en tillräckligt bred bas för en sådan allmän arbets- och föreningsrättslig reglering, mot vilken man i allmänhet icke hyser några principiella betänkligheter och som under de senaste åren på arbetsmarknaden vunna erfarenheter och organisationsväsendets utveckling onekligen aktualiserat.

I konsekvens med den uppfattning som jag tidigare gjort mig till tolk för, när det gällt lagstiftningsspörsmål av detta slag, har jag med anledning av de föreliggande motionerna ansett mig böra biträda det av utskottet fattade beslutet angående skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en *allsidig* och *förutsättningslös* utredning av detta komplex av arbetsrättsliga och föreningsrättsliga problem.

Med en sådan utredning skulle det betydelsefulla och beaktansvärda initiativ kunna fullföljas, som togs av den socialdemokratiska regeringen 1926. Detta gick som bekant ut på att representanter för Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen skulle beredas tillfälle att tillsammans med personer, vilka kunna anses stå neutrala i själva intressefrågorna vid arbetskonflikter, diskutera hithörande spörsmål. Enligt de direktiv, som angavs för den delegation, åt vilken utredningsarbetet anförtroddes, skulle, innan man till närmare prövning upptog frågan om mer eller mindre vittgående åtgärder i syfte att förebygga arbetskonflikter, utrönas i vad mån medverkan kunde vinnas från de parter, mellan vilka arbetskonflikterna direkt utkämpas. Undersökningen skulle bland annat även avse frågan, huruvida lagens stadga bör givas åt den faktiska rättsordning, som under tidernas lopp vuxit upp genom arbetarnas och arbetsgivarnas förenings-, förhandlings- och avtalsväsende. I samband därmed skulle frågan om förenings- och förhandlingsrättens lagfästade upptagas till behandling, varvid hänsyn borde tagas även till sådana löntagargrupper, vilkas kollektiva förhandlingsrätt ännu icke vunnit hävd.

Enligt min mening bör i fråga om åtgärder att främja arbetsfreden stor vikt läggas vid en undersökning i syfte att få utrönt, huruvida och i vad mån förutsättningar finnas för åstadkommande av överenskommelser därom mellan arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer. Möjligheterna härutinnan äro helt visst icke ännu på långt när utnyttjade. Det torde heller icke vara omöjligt att skapa nya sådana.»

2. Reservation

av herrar *Norman, Forslund, Olovson* i Västerås, *Hansson* i Trollhättan och *Lindberg* i Stockholm, som anfört:

»Hittills gjorda överväganden rörande lagstiftning på föreningsrättens och arbetsrättens område i syfte att främja arbetsfreden torde kunna anses ha visat, att en lagstiftning på berörda område icke kan komma att få önskat stöd eller vinna förtroende bland de befolkningsgrupper, som särskilt komma att beröras av densamma, om till grund för lagstiftningskravet läggas framställningar, som äro klart präglade av önskan att lägga hinder i vägen för även fullt lojala och samhällsgagnande föreningssträvanden. De motioner, som legat till grund för utskottets hemställan, syfta emellertid i väsentliga delar till en lagstiftning, som uppenbarligen skulle innebära icke behövlige och icke heller önskvärda inskränkningar i föreningsfriheten. På grund härav ha vi icke kunnat biträda utskottets hemställan och få därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 148, I: 149, I: 154, I: 241 och I: 242 ävensom II: 287, II: 289, II: 340, II: 496 och II: 497, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»